

Kaisa Koivisto

Dialogiton komediakerronta

Kuvalliset ja äänelliset komedian tehokeinot

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi

Elokuvan ja television koulutusohjelma

Opinnäytetyö

1.4.2022

Tiivistelmä

Tekijä:	Kaisa Koivisto
Otsikko:	Dialogiton komediakerronta - Kuvalliset ja äänelliset komedian tehokeinot
Sivumäärä:	38
Aika:	1.4.2022
Tutkinto:	Medianomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma:	Elokuvan ja television koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto:	Kuva ja leikkaus
Ohjaaja:	Lehtori Sampsa Huttunen

Tämän opinnäytetyön aiheena on komediaelokuvien dialogiton kerronta. Tavoitteena oli tutkia elokuvien huumoria ilman, että keskittyminen on näyttelijöiden vuorosanoissa. Opinnäytetyössä tutkittiin erilaisia komedian teorioita, alalajeja ja elementtejä, joiden vuoksi komediaelokuvat onnistuvat kerta toisensa jälkeen naurattamaan katsojiaan.

Opinnäytetyössä käydään läpi komedian elementtejä tunnettujen elokuvien kautta ja pohditaan niiden alalajeja. Lähteinä käytettiin YouTube-kanavien ohella komediakirjallisuutta.

Kirjallisen osuuden lisäksi opinnäytetyö koostuu teososasta, tekijän ohjaamasta *The Loud Silence* -lyhytelokuvasta (2022). Teososa on toteutettu ilman dialogia käyttäen muita elokuvallisia komedian elementtejä, joita käytiin läpi tässä kirjallisessa osassa.

Avainsanat: Huumori, komedia, komediaelokuva.

Abstract

Author: Kaisa Koivisto
Title: Comedy Narration without Dialogue – Visual and Audio Effects in Comedy
Number of Pages: 38 pages
Date: 1 April 2022

Degree: Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme: Film and Television
Specialisation Option: Cinematography and Editing
Instructor: Sampsa Huttunen, senior lecturer

The topic of this thesis is dialogue-free narration of comedy films. The aim was to explore the humor of comedy films without focusing on the actors' lines. This thesis examines various theories, sub-genres and elements of comedy that explain why comedy films manage to make their viewers laugh over and over again.

The thesis reviews the elements of comedy through well-known films and considers their sub-genres. In addition to YouTube channels, comedy literature was used as a source.

As part of this thesis, a short film *The Loud Silence* (2022) was created. The film was directed by the author. The short film was executed without dialogue using other cinematic elements of comedy which were reviewed in this thesis.

Keywords: Humor, comedy, comedy movies.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Komedia	2
2.1	Komedian kolme teoriaa	2
2.1.1	Inkongruenssiteoria	3
2.1.2	Ylemmyysteoria	4
2.1.3	Huojennusteoria	4
3	Komediaeokuva	5
3.1	Komediaeokuvien alalajit	7
3.1.1	Anekdoottinen komedia	8
3.1.2	Musta komedia	8
3.1.3	Yhdistyneet genret	9
3.1.4	Dry comedy	10
3.1.5	Kala kuivalla maalla -komedia	11
3.1.6	Mokumenttielokuva	12
3.1.7	Slapstick-komedia	13
3.1.8	Satiiri	14
3.1.9	Seksikomedia	15
3.1.10	Parodiaelokuva	15
3.2	Komedian elementtejä	16
3.2.1	Ajoitus	16
3.2.2	Kontekstista irrottaminen	17
3.2.3	Liioittelu	18
3.2.4	Toisto	19
3.2.5	Yllätyksellisyys	21
4	Komedialle leikkausvaiheessa	22
5	Jojo Rabbit -elokuva	24
5.1	Synopsis	25
5.2	Komedialliset elementit	26
6	The Loud Silence -lyhytelokuva	29
6.1	Synopsis	30

6.2	Komedialliset alalajit ja elementit	31
7	Pohdinta	32
	Lähteet	35
	Elokuvanlähteet	37

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tutkin komediaelokuvia. Selvitän, millä tavoin komediaelokuvaan tuodaan komediallisia elementtejä ilman, että keskittyminen on näyttelijäntyöillisissä asioissa, kuten vuorosanoissa ja niiden nyansseissa. Mykkäelokuvat ovat viihdyttäneet meitä vuosikymmeniä, joten huumorin tekeminen ei vaadi aina verbaalisuutta. Minua kiinnostaa, mille muulle nauramme nykypäivän komedioissa kuin vain hauskoille käsikirjoitetuille lauseille. Otan selvää muun muassa komedian teorioista ja alalajeista, joita on laaja kirjo, sekä tyypillisimmistä komedian elementeistä, jotka onnistuvat naurattamaan yleisöä aina uudelleen ja uudelleen. Haluan saada selville, minkälaiset asiat koetaan hauskana universaalisti ihmisten keskuudessa, sillä kansainvälistymisestä ja kulttuurien sekoittumisesta huolimatta jokaisessa maassa kulttuuri on muokannut huumorintajuamme omanlaisekseen.

Lisäksi käyn läpi editointivaiheen kohtia, joissa elokuvan huumoria voidaan korostaa. Analysoin Taika Waititin ohjaaman Jojo Rabbit -elokuvan koomisia kohtauksia komedian teorioiden perusteella sekä tutkin elokuvan komediallisia elementtejä. Leikkaukseen suuntautuneena ja käsikirjoittamisesta innostuneena tarkastelen ja tutkin kyseistä aihetta käsikirjoitusvaiheen ja leikkauksen osalta, mutta otan huomioon myös kuvaukselliset seikat.

Lopuksi pohdin opinnäytetyöni teososaa, joka syntyi halusta tehdä komediaa ilman dialogia. *The Loud Silence* -komedialyhytelokuva toteutettiin työryhmäni kanssa Metropolia AMK:n studiossa koronapandemian aikana kahden sirkustaitelijan ja kuvausryhmän voimin. Jo esituotantovaiheessa päätin, että lyhytelokuvassa ei dialogia kuulla. Halusin kokeilla rakentaa lyhytelokuvaan huumoria muista elementeistä. Näyttelijät ovat suuressa roolissa onnistuneen komediaelokuvan tekemisessä, joten minua kiehtoi ajatus dialogittomasta komediasta. Teosossani minua kiehtoo, kuinka kuvatusta materiaalista syntyy leikkauspöydällä yhä hauskempi foley-ääniä eli äänitehosteita ja taustamusiikkia apuna käyttäen.

2 Komedia

Komedian historia ei ole millään tavalla lyhyt. Jo antiikin kreikkalaiset 5. vuosisadalla eaa., nauttivat huumoriesityksistä hyvän viinin kera. Aristofanes oli merkittävin tuon ajan komediakirjailija. Komiikka on onneksi muuttunut vuosisatojen saatossa. Nykyään se on yksi oiva keino päästä pakoon todellista maailmaa. Komedian tarkoitus on pääasiassa naurattaa, mutta samalla myös ovelasti nostaa esille tärkeitä yhteiskunnallisia epäkohtia, kuten vanhahtavia asenteita. Komedia on ikään kuin keino asioiden käsittelyyn ja kysymysten herättämiseen, niin maailmanlaajuisesti kuin yksilötasolla. Kelley Holley kertoo opetustekstissään study.com-sivulla, että komedialla on tavoitteena ”yksinkertaisesti saada ihmiset nauramaan” (Holley 2021).

Komedia on ennen kaikkea ihmisiä yhdistävä asia. Huumori ja nauraminen saa aikaan yhteenkuuluvuuden tunnetta. Enää tosin emme naura mykkäelokuvissa mustavalkoisille hassuttelijoille yhtä hysteerisesti kuin ennen. Saattaa olla, että koemme vuosikymmenten takaisen näyttelijätyön jopa liioitelluksi, sillä huumori muuttuu koko ajan yhteisöissä ja erilaisten ilmiöiden myötä. Myös kulttuurien väliset komediaelokuvat poikkeavat paljon toisistaan, vaikka kansainvälistyminen sekoittaaakin erilaiset kulttuurit keskenään. Esimerkiksi suomalainen komediakulttuuri saattaa olla hieman vähäenergisempää ja -sanaisempaa kuin esimerkiksi espanjalainen. Suomessa komediassa käytetään paljon nonverbaalista viestintää, eli esimerkiksi elehditään ja käytetään mikroilmeitä tunteiden ilmaisuun.

2.1 Komedian kolme teoriaa

Aina ei tule ajatelleeksi sen syvemmin sitä, miksi jokin asia naurattaa. Huumori on toki yksilöllistä, joten on vaikea kertoa ja määritellä, mikä on hauskaa. Huomaamme kuitenkin, että usein absurdit eli mahdottomilta ja älyttömiltä tuntuvat tilanteet naurattavat. On olemassa kolme teoriaa, joilla tuoda kohtauksiin komediallisia elementtejä. Niiden avulla kykenemme ymmärtämään, miksi jokin asia määritellään hauskaksi. Näitä kolmea teoriaa muun muassa Jarno Hietalahti kä-

sittelee *Huumorin ja naurun filosofia* -kirjassaan (Hietalahti 2018, 338–339). Ensimmäinen on inkongruenssiteoria eli yhteensopimattomuusteoria, toinen on ylemmyysteoria ja kolmas on huojennusteoria.

2.1.1 Inkongruenssiteoria

Inkongruenssiteorian mukaan huvitumme, kun vähintään kaksi asiaa eivät sovi yhteen.

Teorian mukaan meitä naurattaa, kun havaitsemme samanaikaisesti tai melkein samanaikaisesti toisiinsa yhteen sopimattomia elementtejä (Wikipedia 2021).

Komediae elokuvissa ristiriitaa ja sitä kautta komiikka tuovat hahmojen väliset sekä hahmojen ja ympäristön väliset ristiriidat. Esimerkiksi kun kaksi toisilleen täysin erilaista hahmoa kohtaavat, syntyy väistämättä mielenkiintoinen tilanne. Kaikenlainen ristiriitatilanne rikkoo katsojien olettamukset ja huvittaa täten outoudellaan, kuten esimerkiksi, kun hahmo tekee jotain ympäristössä, jossa kyseinen toiminta ei olisi suvaittua. Koominen ristiriitatilanne elokuvassa saattaa olla myös kyseenalainen, jonka vuoksi se naurattaa monia. Tästä esimerkkinä on muun muassa *Mies ja alaston ase* -elokuvan kohtaus, jossa etsivä Frank Drebin (Leslie Nielsen) syöksyy juhlassa kuningatar Elizabethin päälle, jonka jälkeen he liukuvat hyvän matkaa pitkällä ruokapöydällä tiputtaen samalla koko juhlatarjoilun lattialle (Hoffman 2014). Todellisessa maailmassa jo kuningattareen koskeminen ilman lupaa olisi erittäin häpeällistä ja epäkunnioittavaa. Vastaavasti *The Pink Panther* -elokuvassa Clouseau (Steve Martin) istuu paavin hatun päälle sekä pukee paavin vaatteet ylleen demonstroidakseen tämän arkea (HenawyEN 2010). Hän vakuuttaa tietämättään paavin parvekkeelle katsoville kansalaisille olevansa paavi. Kohtaus huipentuu Clouseaun horjahdettua parvekkeen kaiteen yli roikkumaan koristeliinasta kansan kauhistellessa alhaalla.

Myös tunnetut vuonna 1926 aloittaneiden mykkäelokuvatähtien Laurelin ja Hardy'n hahmot Ohukainen ja Paksukainen olivat tietyllä tapaa ristiriidassa koko ajan. *Laughing matters* -kirjassa mainitaan, kuinka Ohukainen, joka on hento ja pieni-

kokoinen, on kaveruksista järjen ääni, kun taas suurempirakenteinen Paksukainen on henkisesti lapsen tasolla (White 2017, 56). Tämä jo itsessään tuo huumoria useissa kohtauksissa.

2.1.2 Ylemmyysteoria

Filosofit Aristoteles ja Platon edustivat ylemmyysteoriaa, joka perustuu eriarvoisuuteen. Teoriassa on kyse muiden ihmisten huonommuudesta suhteessa itseensä. Nauraminen ennen kaikkea ivalliseen sävyyn muiden toilailuille on merkki siitä, että nauraja kokee olevansa parempi ihminen kuin naurunalaiseksi jäänyt. Nauraja kokee suurta nautintoa tajutessaan parempiarvoisuutensa. Aristoteles kirjoittaa *Runousopissaan* komedian jäljittelevän vähempiarvoisia ihmisiä, joilla on jokin virhe. Hänen mukaansa huumori on ”tavanomaista huonompien ihmisten jäljittelyä” (Wikipedia 2021).

Sittemmin, vuosisatojen kuluessa, olemme oppineet nauramaan yhdessä muiden kanssa ja asenteet ovat muuttuneet parempaan päin. Myöhemmissä luvuissa käsiteltävät parodiaelokuva ja satiiri noudattavat osin ylemmyysteoriaa. Naurunalaiseksi ja parodian kohteeksi joutunutta oikeaa henkilöä roastataan komedian keinoin. Katsojina me olemme ivaava osapuoli, kun nauramme ”tyhmälle” tai kömpelölle henkilölle. Huvitumme katsojina myös silloin, kun hahmo tekee jotain tietämättään, että näyttää tyhmältä tai osaamattomalta. Muun muassa Amerikan poliitikot ja presidentit ovat saaneet paljon tulkintoja itsestään niin elokuvissa, tv-sarjoissa kuin sketseissäkin. Esimerkiksi Adam McKayn ohjaama *Don't Look Up* -elokuvassa Meryl Streepin hahmo on hauska ja todelta vaikuttava parodiointi Yhdysvaltain presidentti Donald Trumpista, ja yhtä lailla hänen poikaansa esittävä Jonah Hillin hahmo kuin nuorempi Trump.

2.1.3 Huojennusteoria

Psykoanalyysin kehittäjä sekä lääkäri ja tutkija Sigmund Freud oli huojennusteorian kannalla. Teoriassa jännitys kerrostuu ja vapautuu ihmisestä turhana energiana eli nauruna odotuksen loputtua. *Huumorin ja naurun filosofiaa* -kirjan mukaan:

Huumori toimii varaventtiilinä, ja naurussa vapautuu suuri määrä energiaa, mihin perustunee myös käsitys naurun parantavasta voimasta ja elonpäivien pidennyksestä (Hietalahti 2018, 338).

Kun katsojia odotutetaan vitsiltä, sen hauskuus ikään kuin moninkertaistuu. Aivan kuin stand up -koomikko rakentaa ja kasvattaa tarinansa punchlinea kertomalla juttuansa siten, että yleisö pysyy jännityksessä. Odotus luo jännityksen myös komediaelokuvissa, joka on toimiva huumorin tehokeino. Katsojat saattavat aavistaa, että vitsi on tulossa, mutta komedioiden punchline on usein katsojien oletuksia rikkova ja yllättävä, vaikka onkin joskus ennalta-arvattava. Mikäli kohtauksessa on tilanne, jossa hahmolla on esimerkiksi mahdollisuus valita kahden asian väliltä vain toinen, voi tilannetta pidentää turhankin pitkään editointivaiheessa. Samalla kun odotus pitkittyy, myös vitsi pitkittyy ja näin ollen naurattaa kenties pidempään. Liiallisesti pitkittynyt odotusaika voi itsessään olla nauramisen syy.

Brittiläinen komediaryhmä Monty Python toteutti *Monty Python and the Holy Grail* -elokuvassaan katsojia odotuttavan kohtauksen (primeHeretic 2009). Kuvassa näkyy kaukana, kuinka sotilas juoksee kohti linnaa ja sen ovea vartioivaa kahta vartijaa. Juoksukuvan jälkeen näytetään vartioiden hämmentyneitä reaktioita sotilaaseen. Reaktiokuvan jälkeen näytetään jälleen juoksevaa sotilasta, joka juoksee edelleen samassa kohdassa kuin aiemmin, eli leikkaaja on käyttänyt samaa kohtaa videoklipistä uudelleen. Tätä toistuu muutaman kerran, kunnes sotilas onkin yhtäkkiä aivan vartioiden vieressä, samassa kuvassa, ja tyrmää toisen heistä maahan. Kohtauksessa luotiin jännite, joka oli jo itsessään hauska ja joka vapautui yllättävällä ratkaisulla.

3 Komediaeokuva

Komedialla on ollut olennaisen tärkeä rooli elokuvien kehityksessä, mutta silti komediaelokuvat jakavat mielipiteitä keskuudessamme. Toiset rakastavat nauraa hahmojen toilailuille, kun taas toiset eivät voi sietää turhanpäiväistä pelleilyä. Toki huumoria on monen tyylistä ja monitasoista, mutta lähtökohtaisesti osalle meistä komedia ei vain uppoa. Osaa naurattaa tilannekomiikka, toisia perinteiset vitsit ja

joitakuita esimerkiksi vain rankempi eli musta huumori. Vuonna 2021 komediaelokuvat olivat vasta neljänneksi suosituimpia elokuvia The Numbers -sivuston mukaan (Nash Information Services, LLC 2021). Niiden edelle menivät toiminta-, fantasia- ja kauhuelokuvat. Nykyään genrejä sekoitellaan, joten komediaa on usein myös suosituimmissa elokuvissa. Muun muassa vuoden 2021 katsotuin elokuva *Spider-Man: No Way Home* menee toiminta-, seikkailu- ja fantasiaelokuvan lisäksi selvästi komediakategorian alle.

Mykkäelokuvien ajoista lähtien komediat ovat olleet suosittuja. Tuolloin komedia perustui fyysisiin vitseihin ja kummelluksiin. Louis Lumière ohjasi ensimmäisen komediaelokuvan, *L'Arroseur Arrosé* (1895). Elokuva on 44 sekunnin kestoisen slapstick-tyylinen teos. Elokevassa mies kastelee puutarhaletkulla puutarhaansa. Miehen taakse hiippailee nuori poika, joka astuu letkun päälle. Vasta veden tulon loputtua mies tajuaa jonkin olevan hullusti. Hän huomaa pojan, jonka jälkeen alkaa kissa ja hiiri -leikki. Mies jahtaa poikaa, saa tämän kiinni ja antaa hänelle kädellä piiskaa tämän takapuoleen. Sittenkin komediaelokuvat ovat kehittyneet hurjaa vauhtia ja komedian alalajit syntyivät, kuten esimerkiksi parodiaelokuvat, joista kirjoitan myöhemmässä luvussa tarkemmin. Tästä huolimatta tänäkin päivänä tuotannossa on yhä mykkäelokuvia. Viimeisin suosiota kerännyt ja viidellä Oscarilla palkittu mykkäelokuva, muun muassa parhaasta elokuvasta ja ohjauksesta, oli vuonna 2011 julkaistu ranskalainen Michel Hazanaviciusin ohjaama *The Artist*.

Jouko Aaltonen esittelee *Käsikirjoittajan työkalut - Audiovisuaalisen käsikirjoituksen tekijän oppaassaan* erilaisia tilannekomiikan muotoja. Nämä pätevät sitcomeihin eli tilannekomiikkasarjoihin, mutta kuvaavat erittäin hyvin myös joidenkin komediaelokuvien rakennetta. Aaltosen mukaan päähenkilölle ominaista on tavallisuus ja samaistuttavuus. Hän elää usein myös tavallisessa maailmassa. Huumori kumpuaa muista asioista. Aaltosen mainitsema amerikkalainen käsikirjoittaja John Vorhaus jakaa tilannekomedian kahdeksaan lokeroon. Ensimmäinen on tavallinen hahmo koomisten hahmojen ympäröimänä. Toinen on tavalli-

nen hahmo koomisessa maailmassa tai koominen hahmo normaalissa maailmassa. Kolmannessa hahmoilla on konflikti maailman kanssa, joten he yhdistävät voimansa ja taistelevat yhdessä maailmaa vastaan (Aaltonen 2002, 164-166).

Neljäs perustuu henkilökonflikteihin joko tavallisten hahmojen tai epätavallisten hahmojen välillä. Viidennessä konfliktia ja huumoria tuova elementti on erilaiset supervoimat. Kuudes käsittelee emotionaalisten konfliktien sijaan toiminnallisia konflikteja. Tähän lokeroon menevät monet slapstick-tyyliset komediaelokuvat. Seitsemännessä kyse on yhteiskunnallisten epäkohtien käsittelystä eli farsista. Viimeinen kohta on erikoinen mutta tuttu. Siinä nimittäin tunnettu näyttelijä on keskiössä. Koomisuutta ja katsojia tuo jo valmiiksi oikeassa maailmassamme huumorin viittaa kantava henkilö. Joillakuilla on valmiiksi koominen fyysinen habitus ja eleet, kuten esimerkiksi Leslie Nielsenilla, Rowan Atkinsonilla, Will Ferrellillä ja Sami Hedbergillä. Katsojia saattaa naurattaa jo heidän läsnäolonsa elokuvien kohtauksissa.

Komediaelokuvissa henkilöhahmot joutuvat haluamattaan ja jatkuvasti koomisiin tilanteisiin ja keskelle ihmissuhdekonflikteja. Koomisuusvaikutelma on kiinni siitä, miten kohtaus on katsojalle esitetty. Pelkkä humoristinen idea ei riitä, sillä hyvänkin punchlinen voi pilata, mikäli esitystapa on puutteellinen tai liian ilmeinen. Lisäksi komedian kohderyhmä eli muun muassa katsojan ikäluokka vaikuttaa huumorin toimivuuteen. Hauska lastenohjelma ei välttämättä viihdytä aikuisia samalla tavalla kuin pientä taaperoa. Ikääntyneemmät katsojat saattavat sen sijaan nauraa enemmän lastenohjelman kämäisyydelle ja sen tyhmyydelle kuin itse ohjelman huumorille.

3.1 Komediaelokuvien alalajit

Genrenä komediaelokuva on laaja käsite, sillä komediaa tehdään erilaisilla tyyleillä. 1900-luvun puolivälistä lähtien, mykkäelokuvien jälkeen ja äänielokuvien syntyessä, alkoi syntymään komedian alalajeja. Tänä päivänä niitä on lukemattomia, joten niistä on vaikea pitää lukua. Määrittelyä vaikeuttaa myös elokuva-

genrejen yhdistely, mitä varsinkin Hollywoodissa tehdään paljon. Tästä huolimatta komedian alalajit jaotellaan yleisesti muutamiin ryhmiin. Sony Studiosin studioyhteyshenkilönä ja Sony Picturesin käsikirjoituksenlukijana ja tarina-analyttikkona toiminut Ken Miyamoto jakaa ne karkeasti 10 ryhmään [screencraft.org](https://www.screencraft.org) -sivustolla: anekdoottiset komediat, mustat komediat, yhdistyneet genret, dry comedies eli niin sanotusti ilmeettömät komediat, fish out of water comedies eli kala kuivalla maalla -komediat, mokumenttielokuvat, slapstick, satiirit, seksikomediat ja spoof comedies eli parodiaelokuvat (Miyamoto 2021). Elokuviissa nähdään myös edellä mainittujen alalajien yhdistelmiä.

3.1.1 Anekdoottinen komedia

Anekdoottisen komedian tarina pohjautuu tekijänsä elämäkokemuksiin. Elokuvan tyyli ei eroa muista komediaelokuvista muuten kuin vain tositarinallaan, jota luonnollisesti on muokattu elokuvamaiseksi. Tositarinat vetoavat usein katsojiin. Greta Gerwigin ohjaama ja käsikirjoittama draamakomedia *Lady Bird* perustuu Gerwigin kokemuksiin asioihin, mutta se ei ole kuitenkaan suoraan hänen elämästään. Elokuviassa nuori sacramentolainen Christine "Lady Bird" käy lukion viimeistä luokkaa. Hän kokee elämänsä olevan rajoittunutta ja haaveileekin New Yorkiin muutosta. Elokuviassa huumorissa on tragikoomisia elementtejä, sillä Christine ei löydä yhteistä säveltä äitinsä kanssa.

3.1.2 Musta komedia

Brutaalit aiheet kuten kuolema, sota, sairaudet ja köyhyys ovat mustan komedian yleisiä ja käytettyjä aiheita. Tarina pyörii jonkin tosielämässä vakavan aiheen ympärillä, jonka kustannuksella tekijät uskaltavat vitsailla.

Adam McKayn ohjaama vuonna 2021 julkaistu ja suurta suosiota kerännyt *Don't Look Up* kuuluu scifi- komedian ja satiirin lisäksi mustan komedian alalajiin. Elokuviassa tähtitieteilijät Kate Dibiasky (Jennifer Lawrence) ja hänen professorinsa Randall Mindy (Leonardo DiCaprio) yrittävät työryhmänsä kanssa kaikkensa varoittaakseen ihmisiä koko maapallon tuhoavasta komeetasta, joka liittää kovaa

vauhtia kohti ilmakehää. Muun muassa poliittiset syyt häiritsevät heidän operaatiotaan, eivätkä ihmiset pidä varoitusta minään muuna kuin hauskana someilmionä. *Don't look Up* -elokuvaa voisi myös kuvailla satiiriksi (kts.3.1.8), sillä se ottaa hyvin kärkkäästi kantaa Yhdysvaltain entisen presidentin Trumpin hallintoon sekä ilmastonmuutoksen ja koronapandemian vähättelyyn ja kieltämiseen. Elokuvan huumori kumpuaa ennen kaikkea näyttelijänsuorituksista, mutta myös aiheista, joille ei arkipäivässä moni kehtaa julkisesti nauraa. Yhteiskunnan epäkohdat tuodaan kansan näytelle liioitellusti mustan komedian kautta, jolloin ne mielestäni sekä huvittavat yleisöä että saavat tärkeitä asiat kansan huulille.

Suomessa on myös paljon mustia komedioita, kuten esimerkiksi Jussi-palkintoja haalinut *Armomurhaaja*. Teemu Nikin ohjaamassa elokuvassa mekaanikko Veijo Haukalla (Matti Onnismaa) on ristiriitainen elämänvaihe. Toisena työnään hän lopettaa lemmikinomistajien eläimiä, vaikka onkin itse eläinrakas. Tilanne eskaloituu hänen jouduttuaan ongelmiin natsien kanssa vaikean asiakkaan takia.

Quentin Tarantinon ohjaamat ja käsikirjoittamat elokuvat ovat myös pitkälti mustaa komediaa. Huumoria tuo hänen omalaatuinen tyyliensä tehdä raakaa komediaa. Tarantinon elokuvissa on muun muassa visuaalisesti samankaltaisia kohtauksia kuin vanhemmissa elokuvissa. Lisäksi dialogit sisältävät nerokasta ja viihdyttävää sanailua.

3.1.3 Yhdistyneet genret

Nykypäivänä elokuvagenrejä sekoitellaan reippaasti ja kokeilevasti, joten on haastava lokeroida komedioita enää joihinkin tiettyihin genreihin. Eikä sille ole tarvettakaan. Komedian osalta suosittuja päägenren yhdistelmiä ja alalajeja ovat muun muassa draama-, toiminta-, scifi-, rikos- ja kauhukomediat. Välttämättä kaksi genreä ei riitä, vaan komedian lisäksi elokuva saattaa olla useampaakin genreä. Esimerkiksi *Guardians Of The Galaxy* -elokuvat ovat komedian lisäksi toiminta-, supersankari-, scifi-, seikkailu- ja fantasiaelokuvia. Monet toimintaelokuvat ovat myös komedia- ja rikoselokuvia.

Mielestäni *Johnny English* -elokuvat ovat hyvä esimerkki genrensä puolesta manipuolisesta komediasta. Kyseiset elokuvat ovat myös toiminta-, vakooja- ja lastenelokuva. Samalla ne parodioivat James Bond -elokuvia. Rowan Atkinsonin tähdittämänä elokuvat saavat jo lähtökohtaisesti komedian maineen. *Johnny English* -elokuvat sisältävät paljon slapstick-tyylistä huumoria. Myös ristiriita siitä, että English on epäpätevän oloinen työtehtäviinsä, saa katsojissa aikaan naurunpyrähdyksiä.

3.1.4 Dry comedy

Dry comedy tunnetaan maailmalla myös nimellä deadpan comedy. Suomen kielessä kyseistä alalajia kuvaillaan ilmeettömäksi ja kuivaksi huumoriksi. Wittycompanion.com kertoo, että deadpan-termi muodostuu sanoista dead eli kuollut ja pan eli kasvot, mikä kuvailee hyvin sen huumorin tyyliä (Witty Companion Team 2021). Deadpan-komedioissa katsoja huvittaa muun muassa sanojen ja eleiden ristiriita. Kuolleet kasvot viittaavat siihen, ettei tunteita pahemmin näytetä. Näyttelijöiden rakentamat hahmot ovat usein tarkoituksenmukaisesti lakonisia, ja heidän emootioitaan on lähes mahdoton lukea. Myös tilanne ja ympäristö ovat merkittävässä ristiriidassa, ja sitä kautta huumorin tuoja suhteessa tylsästi reagoiviin hahmoihin. Deadpan-komedioita on tehty jo 1920-luvulta lähtien. Alalajin luoja pidetään Buster Keatonia, joka havaitsi yleisön nauravan hänen ilmeettömille kasvoilleen herkemmin kuin hänen hymyilylleen mykkäelokuvissaan.

Muita tunnettuja deadpan-komedioita ovat muun muassa *Mies ja alaston ase* -elokuvat. Leslie Nielsenin hahmo ei juuri korosta tunteitaan. Kohtauksen taustalla räjähtelee, mutta etsivä Frank Drebin (Nielsen) kävelee muina miehinä naama peruslukemilla kuvasta ulos kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan.

Hyvä esimerkki deadpan-huumorista on *Monty Python's Flying Circus* -sarjan *The Ministry of Silly Walks* -sketsi (Bugsy Power 2007). Monty Python on kuuluisa omaperäisestä huumoristaan, mutta kyseinen sketsi kuuluu ehdottomasti deadpanin alalajiin. Siinä John Cleesen näyttelemä ministeri kävelee erittäin huomiota

herättävästi jalkojaan korkealle nostaen ja vaihtelevalla rytmillä pitkin katua. Ministerin ilme on kuitenkin lakoninen ja tunteeton, josta ristiriita syntyykin.

Naisnäyttelijöistä puolestaan Kristen Wiig edustaa näyttelemissään komedioissa hyvin deadpan-tyyliä. Siinä missä monet muut näyttelijät pysyvät uransa yhden genren näyttelijöinä, Wiig on nyttemmin siirtynyt draamaelokuvien tekoon. Tässä onkin hyvä esimerkki siitä, mikä komedioissa naurattaa – tunnettujen komedia-näyttelijöiden habitus. Wiig kertoo grantland.com-sivustolla julkaistussa artikkelissa, että ollessaan *Hateship Loveship* -elokuvan ensi-illassa hän hämmentyi yleisön huvittuneesta reaktiosta hänen näyttelemässään surullisessa kohtauksessa:

I worried, are people gonna laugh at certain parts of this 'cause they're used to seeing me do things that are comedic? I can't take away from people how they experience that scene or other ones, but I never saw it as funny. (Cills 2015.)

3.1.5 Kala kuivalla maalla -komedia

Useat komediaelokuvat perustuvat kala kuivalla maalla -alalajiin. Päähenkilöä seurataan ympäristössä, jonne hän ei koe kuuluvansa. Huumori syntyy ristiriidoista hahmon ja ympäristön välillä. Ristiriitoja tuovat muun muassa henkilöahmot, tilanteet sekä kulttuuriset normit ja asenteet. Kun hahmo on ristiriitojen ympäröimänä, konfliktit toistensa perään syntyvät kuin itsestään. Se, miten päähenkilö ja henkilöahmot reagoivat konflikteihin, yleensä paisuttaa tilannetta ja tuo kohtauksiin muun muassa liioittelun kautta huumoria. Mielestäni amerikkalainen elokuva *The Change-Up* on oiva esimerkki kyseisen alalajin komediasta. Päähenkilö Dave (Jason Bateman) on korviansa myöten perhe-elämäänsä kyllästynyt perheenisä. Eräänä iltana, suihkulähteen äärellä, hän avautuu kaverilleen Mitchille (Ryan Reynolds), että kadehtii tämän villiä sinkkuelämää, joka puolestaan kadehtii Daven elämää. Seuraavana päivänä toiveisiin on vastattu, nimittäin Dave herää kaverinsa kehosta tämän asunnosta ja Mitch herää keskeltä Daven arkea. Oudon ilmiön jälkeen tapahtuukin monia hauskoja tilanteita kahden hahmon totutella uuteen arkeensa.

Vuoden 1993 romanttinen komedia *Päiväni murmelina* on kala kuivalla maalla -tyylinen elokuva. Päähenkilö Phil Connors (Bill Murray) työskentelee säämiehenä ja saa tehtäväkseen tehdä tv-lähetystä murmelipäivästä Punxsutawneyssä, Pensylvaniassa. Murmeli-työpäivän jälkeen hän joutuu lumimyrskyyn eikä pääse lähtemään kaupungista, joten majoittuu sinne yöksi. Harmikseen seuraavana aamuna hän huomaa heränneensä uudelleen murmelipäivään eli edelliseen päivään. Phil yrittää päästä takaisin nykyaikaan, mutta herää aina vain uudestaan ja uudestaan saman päivän aamuun. Itsekeskeisenä ihmisenä hän on erittäin kaukana mukavuusalueeltaan. Huumoria tuo Philin turhautuneisuus tilanteeseensa.

3.1.6 Mokumenttielokuva

1960-luvulla alettiin julkaista mokumenttielokuvia. Genrenä ne muistuttavat dokumenttielokuvia eli antavat olettaa tarinan olevan realistinen, mutta eivät sitä kuitenkaan ole. Tosiasiassa niiden on tarkoitus huvittaa ja antaa väärän kuvan jostain tosielämän tapahtumasta. Kaikissa mokumenteissa komedian elementtinä on ristiriitaisuus, sillä todelta vaikuttava elokuva ei ole totta. Taitavasti tehdystä mokumenttielokuvasta on jopa vaikea tunnistaa, onko se mokumentti vai dokumentti.

Unohdetut kuvat on yksi suosituista mokumenttielokuvista. Siinä uusiseelantilaisen Colin McKenzin, elokuvan pioneerin, väitetään olleen elokuvan kehityksessä yksi merkittävimmistä henkilöistä. Hän muun muassa keksi väri- ja äänivideon. Uuden-Seelannin kansa piti elokuvaa totena ja suuttui mokumentin ohjaajille Peter Jaksonille ja Costa Botesille tajuttuaan elokuvan olleen valheellinen. Huumoria elokuvaan tuo ehdottomasti se, että haastateltavat ovat julkisuudesta tuttuja henkilöitä, kuten Peter Jackson, jotka elävät täysin mokumentin hengessä mukana.

Toinen mokumentti, joka itselleni tuli mieleen, on Taika Waititin ohjaama *What We Do in the Shadows*. Elokuvasa seurataan Vladislavin, Viagon, Deaconin ja

Petyrin arkea vampyyreina, jotka ymmärrettävästi vieroksuvat nykyaikaa. Komediallinen puoli syntyy hahmoista sekä konflikteista ja ristiriidoista, joita vampyyrit kokevat ihmiskunnan keskellä.

3.1.7 Slapstick-komedia

Komedian tyyleistä monelle slapstick on varmasti tutuin, ja se on pysynyt elokuvakulttuurissa jo vuosisatojen ajan. Tällä hetkellä se on yhdistetty muihin elokuvien elementteihin, kuten ääneen, eli se on ikään kuin ”hybridisoitunut” (White 2017, 43–44). Slapstickissä komedia perustuu mykkäfilmin tavoin hahmojen fyysisiin liikkeisiin, kommelluksiin ja sattumuksiin. Slapstick on monen lapsuudesta tuttu, sillä useat piirretyt ja animaatiot perustuvat juuri kyseiseen tyyliin. Charlie Chaplin on varmasti kiistatta ikonisin tyylin edustaja. Muita merkittäviä hahmoja ovat muun muassa Buster Keaton ja Harold Lloyd. Heitä pidettiin komedian suurmiehinä *Laughing Matters* -kirjan mukaan (White 2017, 23). Slapstick tyyliä mahdollistaa dialogittoman huumorin luomisen elokuvaan. Hahmojen ei tarvitse aina ilmaista itseään sanoin, kun he voivat näyttää tunteensa eleillään ja toiminoillaan. Itse slapstick-termi on syntynyt jo 1500-luvulla siitä, kun esiintyjät paukuttivat puisia keppejä yhteen korostaakseen äänellä lavalla tehtyjä temppuja (Kench 2021).

Ikoninen ja joka jouluihin lastenelokuvasarja *Yksin kotona* edustaa slapstick-komediaa. Elokuva on täynnä loputonta fyysistä nöyryytystä ja toilailua 8-vuotiaan Kevin McCallisterin (Macaulay Culkin) estäessä rosvokaksikkoja ryöstämästä perheensä taloa. Olemme pienestä asti piirrettyjä katseltuamme oppineet, että tämänkaltaiselle kömpelöinnille saa ja on normaalia nauraa.

Charlie Chaplinin ohjaama, käsikirjoittama, tuottama ja näyttelemä mykkäelokuva *Chaplin poika* on siitä mielenkiintoinen slapstick-komedia, että se oli ensimmäinen draamaa ja komediaa yhdistelevä pitkä elokuva (Wikipedia 2009). Elokuvassa seurataan Chaplinin kulkurihahmoa, jonka löytämisestä hylätystä vauvasta

kasvaa hänen kasvattamansa pikkuapuri. Kulkurin ja lapsen yhteistyö mahdollistaa kulkurin suunnittelemat tihutyöt. Huumoria syntyy heidän kekseliäistä slapstick-tempuistaan.

3.1.8 Satiiri

Satiirissa lähtökohtana on pilkata ja nauraa hyvän maun rajoissa yhteiskunnan epäkohdille ja ilmiöille tai muille elokuvagenreille. Satiirien aiheet ja teemat ovat usein kulttuurisia ja maailmanlaajuisia asioita, joihin kaivataan muutosta. Usein satiiri on liioittelevaa, mutta ei aina. Se perustuu paljon stereotypioihin, joita muun muassa hyödynnetään komiikan synnyttämisessä. Katsojia naurattaa satiirissa esimerkiksi se, että se voisi tapahtua oikeastikin. Siihen on myös helppo samais-tua. Satiirin ei tarvitse silti sisältää komediaa, mutta useat menestyneet satiirielo-kuvat lukeutuvat komediagenreen.

Truman Show on komedian alalajiltaan muun muassa satiiri. Peter Weirin ohjaa-massa komediassa seurataan Truman Burbankin (Jim Carrey) onnellista elämää, jota taas seuraa koko maailma, kukin katsoja televisiostaan käsin. Truman on valikoitunut tietämättään ohjelman päähenkilöksi. Kaikki hänen ympärillään ole-vat ihmiset ovat näyttelijöitä ja hänen kotikaupunkinsa kulissia.

Truman show'ssa huumoria korostetaan esimerkiksi kameratyöskentelyllä, kuten kuvakulmien ja kuvakokojen valinnoilla sekä leikkausrytmillä. Myös Jim Carryn kehonkieli tuo elokuvaan paljon koomisia tilanteita.

Syy siihen, miksi elokuva on satiiri, liittyy tositelevisiokulttuuriin ja sitä katsoviin ihmisiin. Truman Show'ssa katsojat ovat uskoutuneita ohjelmalle, eivätkä mieli-sen haittapuolia ennen kaikkea Trumanille. Eettiset puolet jäävät huomiotta myös ohjelman tekijöiltä. Tämä tuntuu toteutuvan myös oikeassa elämässämme. Kai-kenlaiset reality-tv-ohjelmat ovat suosittuja ja rahanlähde tekijöille. Ne antavat kuitenkin vääristyneen käsityksen elämästä sekä huonon esimerkin muun mu-assa vasta kehitysiässä oleville nuorille.

3.1.9 Seksikomediala

40 v. ja neitsyt -elokuva on kenties yksi tunnetuimmista seksikomedioista. Päähenkilö Andy Stitzer (Steve Carell) työskentelee elektroniikkamyymälänä viettäen myös vapaa-aikansa elektroniikan parissa, pääosin tietokonepelejä pelaten. Andyn työkaverit haluavat tehdä tähän muutoksen ja alkavat järjestämään hänelle kaikenlaisia naiskohtaamisia. Andy on luonnollisesti epä mukavuusalueellaan, joten koomisia ja myötähäpeällisiä tilanteita riittää. Elokuvasa on siis myös kala kuivalla maalla -tyyliä (ks. luku 3.1.5).

Suomessa muutaman seksikomedian ohjasi muun muassa Jörn Donner. Tunnetuimpia ovat *69 – Sixtynine* (1969), *Naisenkuvia* (1970) ja *Hellyys* (1972). Uudempiä 2000-luvun suomalaisia seksikomediala ovat esimerkiksi Samuli Valkaman ohjaama *Ei kiitos* (2014) ja Pamela Tolan ohjaama *Swingers* (2018).

Seksikomedioiden huumori syntyy rakkaussuhteiden ongelmista ja seksuaalisista tilanteista. Myös se, että intiimit aiheet ovat monelle häpeällisiä asioita, naurattaa katsojia. Tilanteiden ja henkilö hahmojen ongelmien liioittelu on yleistä kyseisessä alalajissa, joten tyyliltään se saattaa muistuttaa slapstickia.

3.1.10 Parodiaelokuva

Englannin kielessä parodiaelokuvasta käytetään termiä spoof comedy. Lisäksi siinä on samanlaisia piirteitä kuin satiirissa. Ne kuitenkin erottuvat toisistaan, sillä satiirissa keskitytään enemmänkin yhteiskunnallisten epäkohtien ja joidenkuiden kuuluisien henkilöiden ivaamiseen ja kyseenalaistamiseen, kun taas parodiassa kohteena on jollekin genrelle tyypilliset stereotyyppiset aiheet ja ilmiöt. Parodia on ikään kuin teoksen humoristinen jäljitelmä. Parodiaelokuvaan ei myöskään liity tekijänoikeusongelmia, mikäli huumori pysyy hyvän maun rajoissa.

Tunnettu parodiaelokuvasarja on muun muassa *Austin Powers*. Elokuvasa mallinetaan James Bond -elokuville tyypillisiä kohtauksia ja elementtejä koomisella twistillä. Monet muutkin elokuvantekijät ovat tehneet parodioita Bond-elokuvista. Rick Friedbergin ohjaama *Spy Hard – lupaa läikyttää* on yksi muiden joukossa.

Parodian huumori onkin juuri parodiassa itsessään. Katsojat, jotka tuntevat alkuperäisen ja parodian kohteena olevan teoksen, ymmärtävät koomiset ja liioitellut kohtaukset. Alkuperäisestä teoksesta tietämättömille katsojille parodia ei välttämättä ole helpointa seurattavaa.

3.2 Komedian elementtejä

Mykkäelokuvat perustuivat pitkälti hahmojen fyysisiin toimintoihin. Komediao-
kuvissa komediaa tuovat näyttelijöiden lauseet, eleet, murteet ja puhutavat. Vaikka komediat mielletään helposti verbaalisiksi asioiksi, ovat ne täynnä muun-
laisiakin punchlineja. Komedian kolmen teorian ja alalajien lisäksi on olemassa
komedian elementtejä, joilla välittää huumoria ilman vuorosanoja. Muun muassa
stand up -koomikko Punit Pania on listannut haastattelussaan desirelecti-
ons.blogspot.com-sivustolla muutaman komedian tehokeinon, jotka toimivat il-
man dialogia (Gupta 2018). Niitä ovat esimerkiksi ajoitus, kontekstista irrottami-
nen, liioittelu ja toisto, joita käsittelen seuraavissa alaluvuissa.

3.2.1 Ajoitus

The Entertainism -sivuston mukaan ajoitus on komedian perusta (Entertainism
2022). Se valmistelelee yleisöä vitsiin ja toimii sen tehostajana. Pienikin paussi on
ratkaiseva, ja turhaan pitkitetty vitsi on jo raskasta katsottavaa. Sanonta *ei ma-
keaa mahan täydeltä* kuvaa mielestäni komediaelokuvien rakennetta hyvin.
Usein liian lyhyt koominen tilanne toimii paremmin kuin liian pitkä, sillä katsojalle
täytyisi jäädä olo, että ”tätä haluan nähdä lisää”. Myös punchlinien keskinäisillä
ajoituksilla toisiinsa on merkitystä. Pelkän vitsikirjan lukeminen olisi turhan tiheää
huumorin ilotulitusta ja raskasta pitkällä tähtäimellä. Komediasa ajoitus on kaikki
kaikessa, josta luvussa 2.1.3 mainitsemani huojennusteoria on oiva todiste ja teo-
ria siihen.

Mielestäni monesti komediaelokuvissa toimii hiljainen hetki hahmojen välillä, jol-
loin katsoja saa aikaa nauraa ja tulkita hahmojen tunnetilaa ennen seuraavaa
kenties tyhjentävää ja jännitteen vapauttavaa reaktiota. Hiljaisuus on siis erittäin
toimiva komedian tehokeino. Toki näyttelijäntyölliset seikat vaikuttavat paljon

koomisuuteen. Esimerkiksi itse viihdyn Steve Carellin luomien hahmojen epävarmojen ja häpeällisten kohtausten parissa. Hän kykenee eleillään ja tuijotuksellaan korostamaan kiusallista hiljaisuutta erittäin koomisella tavalla. Joillakuilla vain on hauska katse ja ilme sekä kyky naurattaa habituksellaan. Kun kyseisiä tilanteita halutaan vielä painottaa, otetaan huomioon myös kuvakoot, joista usein kokokuva, lähikuvan kontrastina, on koomisuutta palveleva ratkaisu. Muun muassa *The Office* -sarjassa on tällaisia kohtauksia paljonkin.

3.2.2 Kontekstista irrottaminen

Jonkin kaikille tutun asian väärinkäyttö tai käyttö uudessa merkityksessä on yksi toimiviksi havaituista komedian tehokeinoista. Asia, esine tai ihminen voidaan irrottaa omasta kontekstistaan tuomaan kohtaukseen koomisuutta. Tätä tapahtuu varsinkin slapstick-tyylisissä elokuvissa.

Eräässä kohtauksessa Leslie Nielsenin tähdittämässä komediassa nimeltään *Mr. Magoo* (Vincent Yerna 2009) Magoo valmistelee keittiössä kanaa televisiossa taustalla pyörivän kokkiohjelman mukana. Hänen koiransa saapuu keittiöön ja yrittää kiinnittää Magoon huomion löytämäänsä timanttiin. Koira vaihtaa tassulleen kaukosäätimestä tv-kanavaa, mutta Magoo ei tätä huomaa. Magoo jatkaa raan kanan käsittelyä toisen tv-kanavan ohjeiden mukana, joka sattui olemaan remontointiohjelma. Kanan valmistelu alkaa saamaan uusia ulottuvuuksia Magoon noudattaessa tarkasti saamiaan ohjeita. Tässä kohtauksessa käytetään kontekstista irrottamista, kun remontointiohjelmaa käytetään muuhun tarkoitukseen.

Punit Pania kertoi fiktiivisen esimerkin kontekstista irrottamisesta, jossa sairaalan siivooja pyydettiin kirurgin töihin paikkaamaan estynyttä kirurgia (Gupta 2018). Ratkaisu kuulostaa rajulta, mutta onhan se kieltämättä myös koominen tilanne.

3.2.3 Lioittelu

Useat komediat perustuvat liioitteluun ja absurdeihin tilanteisiin, joihin hahmot joutuvat. Ne saattavat olla kaikille oikeasta elämästä tuttuja tilanteita, jotka kuitenkin eskaloituvat hyvinkin nopeasti ikäväksi tapahtumasarjaksi. Toki myös liioittelevat hahmot ja eleet saavat ihmiset huvittumaan.

Suomalainen komediasarja *Siskonpeti* on täynnä arkisten ja samaistuttavien asioiden ja tilanteiden liioittelua. Muun muassa yksi sarjan lempisketseistäni perustuu liioitteluun. Siskonpedin toisen kauden Musta silmä -sketsissä Sanna Stellan istuu Niina Lahtisen kanssa kahvilassa (Yle Areena 2005). Niina huomaa Sannan kasvoissa mustelmia ja huolestuu. Katsojien annetaan olettaa, että Sanna joutuu kokemaan kotonaan parisuhdeväkivaltaa. Pian kuitenkin selviää, että Sannalla on tapana törmäillä vähän väliä ovenkarmeihin. Niina vaatii ystäväänsä kertomaan viimeaikaiset tapaturmat. Tämän jälkeen näytetään montaasi menneistä tapahtumista, jossa Sanna törmäilee kotonaan asioihin. Kerrottuaan uutisensa Niinalle Sanna ottaa kahvikuppinsa hörpätäkseen kahvistaan, mutta kupissa oleva lusikka osuu häntä silmään. Tämän jälkeen Sanna koskettaa kipeää silmäänsä, mutta hänen kyynärpäänsä valahtaa pöydältä ja hän horjahtaa. Sanna turhautuu ja nousee lähteäkseen pois, mutta noustessaan hän kolauttaa päänsä kattolamppuun. Hän kiiruhtaa äkkiä kahvilan ovelle, avaa sen, mutta onnistuu törmäämään siihen. Hän törmää välioiven lisäksi myös ulko-oveen. Niina jää pöytään katsomaan ystäväänsä lähtöä kattolamppu heiluen päänsä päällä.

Johnny English Reborn -elokuvassa on mielestäni hienon hillitty, mutta selvästi liioiteltu toiminta eräässä kohtauksessa (Screen Bites 2010). Agenttina työskentelevä English istuu pääministerin ja muiden agenttien kanssa pöydän ääressä palaverissa. Ottaakseen mukavamman asennon hän päättää laskea tuolinsa korkeutta. Tuolin moottoroitu säädin jää päälle, kunnes English tajuaa pysäyttää sen vivusta. Hän istuu aivan liian alhaalla, joten vetää vipua toiseen suuntaan. Tuoli lähtee hiljalleen ylöspäin. Kun Englishin on tarkoitus pysäyttää moottori, tuolin vipu irtoaa. Tuoli jatkaa kohoamistaan ja hetken päästä Englishin kasvot jäävät

kuvan ylärajan ulkopuolelle. Hän onnistuu vielä kertaalleen laskemaan tuolin aivan alimmalle mahdolliselle tasolle. Hän katselee muita palaverilaisia hartiat pöydän korkeudelta. Kyseinen kohtaaminen on siinä mielessä liioiteltu, sillä tuolilla pääsee korostetun alas ja ylös. Normaalista poikkeava tuolikohtaaminen oli mielestäni hienovarainen, mutta erittäin koominen tilanne. Koomisuutta korostaa tietysti vakava ympäristö sekä henkilökunta, joka seuraa Englishin kömpelyyttä. Englishin eleet ovat lakoniset ja suhteellisen ilmeettömät, joten liioittelu ei ole hahmovetoinen.

Johnny English -esimerkki oli pienimmästä päästä komedioissa olevista liioittelukohtauksista. Liioittelussa on kuitenkin pääideana se, että erittäin vähäpätöisestä tai pienestä asiasta paisuu korostetun iso ongelma. Se toimii myös päinvastoin, jolloin isosta asiasta tehdään vähäpätöinen ja lähes merkityksetön asia. *Monty Python and the Holy Grail* -elokuvassa on muun muassa tällainen kohtaaminen (el toiro 2014). Kuningas Arthur (Graham Chapman) lähtee etsimään Graalin maljaa yhdessä Pyöreän Pöydän ritareiden kanssa. Metsän siimeksessä he saapuvat mustaan haarniskaan pukeutuneeseen Mustan ritarin luokse, joka ei päästä heitä ohitse. Arthur ja Musta ritari aloittavat miekkataistelun. Arthur onnistuu viiltämään Mustalta ritarilta käden irti. Tästä huolimatta tämä jatkaa vastustamista. Arthur viiltää ritarin toisenkin käden irti ja jälleen taistelu jatkuu, eikä ritari ole raajojensa menetyksistä moksiskaan. Kohtaaminen päättyy, kun Musta ritari kyhjäyttää pelkän torsionsa varassa maassa, ilman jalkojaan ja käsiään. Arthur pääsee jatkamaan matkaansa Pyöreän pöydän ritareiden kanssa Mustan ritarin yhä huu-dellessa hänelle taistelu-uhkauksia. Kohtaamisen koomisuus perustuu erittäin absurdiin liioitteluun, jossa ihminen kykenee toimimaan moitteettomasti, vaikka onkin fyysisesti palasina.

3.2.4 Toisto

Toistolla saadaan aikaan huumoria. Aina toistaminen ei kuitenkaan toimi. Se riippuu paljon siitä kuka, miten ja miksi joku tekee asian useamman kerran. Jos näyttelijä toistaa hauskan liikkeen tai reaktion uudelleen esimerkiksi myöhemmin elokuvassa, katsoja saattaa olla jo unohtanut asian, joten sen uudelleen näkeminen

uudessa kontekstissa naurattaa. Vanhakin vitsi naurattaa, mikäli sen esittää uudella tavalla.

Monet komedian tekijät tiedostavat kolmen kerran säännön. Se tarkoittaa sitä, että kun hahmo toistaa esimerkiksi jonkin reaktion kolme kertaa, se on vielä hauskaa. The Entertainism -sivuston mukaan kolmen sääntö eli "the rule of third" on monissa kulttuureissa käytetty ja sen historia on pitkä, eikä se ole aina liittynyt komediaan. Numero kolme kertoo Japanissa totuudesta, myötätunnosta ja rohkeudesta. (Entertainism 2022.) Myös kirjallisuudessa ja taiteessa kolmen kerran toisto on todettu korostavan asiaa tai ilmiötä hyvin. Sääntöä sovelletaan komedian teossa ja se mielletäänkin komedian perustekniikaksi. Komediasa usein kaksi ensimmäistä kertaa ovat katsojalle vielä "normaalin" rajoissa, mutta kolmas toisto on jo koominen. Tätä teoriaa käytetään myös kuuluisassa vitsin rakenteessa, joka pohjautuu kolmen eri kansalaisuudesta tulevien henkilöiden koomiseen tilanteeseen. Suomessa vitsi alkaa usein: "Suomalainen, ruotsalainen ja norjalainen...". Vitsien kolmas henkilö eli kolmas toisto eli punchline kertoo usein sen, että suomalaiset ovat hiljaisia, hölmöjä tai ainakin hyvin erilaisia verrattuna naapurimaissamme asuviin. Mitä odottamaton kolmas toisto on, sitä hauskempi punchline on.

Toistoa voi myös ylikorostaa, jolloin se on aluksi hauskaa, sitten katsoja saattaa pitää sitä jo tylsänä, sillä se kestää turhan kauan, mutta tylsyyden yli viety vitsi saattaa naurattaa uudestaan. Tällöin katsoja kuitenkin nauraa yleensä vitsin yllälyönnille, eikä enää samalle vitsille kuin aluksi.

Näyttelijän lisäksi toistoa voi tehdä esimerkiksi editointivaiheessa. Jälleen Monty Pythonin tuotannosta on tähän loistava esimerkki. *Monty Python and the Holy Grail* -elokuvassa on sotilaan juoksukohtaus, jossa sotilas hyökkää kohti linnaa (primeHeretic 2016). Kohtauksessa kaksi linnan oviaukon vartijaa huomaavat kaukana metsän laidalla liikettä. Seuraavaksi näytetään erään sotilaan juoksua kohti kameraa ja linnan vartioita. Sitten katsojalle näytetään vartijoiden reaktiot. Tämän jälkeen näytetään sama juoksukuva, samasta kohtaa kuin aikaisemmin, jossa sotilas etenee kohti linnaa. Kohtaus jatkuu näiden kahden kuvan välillä

vaihdellen viisi kertaa. Ainoastaan vartioiden reaktiot vaihtelevat. Kuudennella kerralla sotilas on yllättäen jo vartioiden luona ja onnistuu tyrmäämään toisen vartijoista maahan. Tällä tavalla toistoa on mahdollista käyttää mielivaltaisesti jälkituotannossa, leikkausvaiheessa.

3.2.5 Yllätyksellisyys

Huojennusteoriaa noudattava yllätyksellisyys on oivallinen huumorin aiheuttaja. Yllätys saadaan ennakoimalla sitä, miten katsoja saattaisi ajatella tilanteesta. Mitä katsoja olettaa seuraavaksi tapahtuvan? Kun katsojan oletukseen ei vastatakaan, vaan näytetään hänelle jotain aivan muuta, on yllätys onnistunut. Usein yllätys on jo valmiiksi hauska, kun katsoja saikin jotain muuta vastineeksi, mutta vielä hauskemmasi yllätys käy, kun siihen saadaan sisällytettyä huumoria.

Bigthink.com-sivustolla Sam McNerney kirjoittaa artikkelissaan esimerkin johdatelusta komediassa. Esimerkissä eräs nainen lähestyy banaaninkuorta. Katsojat luonnollisesti olettavat, että hän joko liukastuu siihen tai sitten ei liukastu. Leikkausrytmillä pitkitetään ja näin ollen myös jännitetään kohtausta. Henkilö astuu lopulta kuoren yli, mutta tiputtaa avaimensa viemärikaivoon. (McNerney 2012.) Kohtauksella johdateltiin tiettyyn lopputulokseen, joka paljastui joksikin aivan muuksi. Ihmiset olettavat koko ajan seuraavaa tapahtuvaa asiaa ja yrittävät päätellä ratkaisuja. Kun päättelyt kumotaan komediallisin keinoin, on se usein meistä hauskaa. Ikään kuin pitkä matto vedettäisiin juuri sinä hetkenä jalkojemme alta, kun olemme kävelleet sen melkein päästä päähän. Tämän elementin ansiosta samantyyllisiä vitsejä voidaan käyttää useissa eri elokuvissa muuttamalla vain punchline toiseen. Vitsin yllätys ja konteksti ovat tällöin erilaisia.

Törmäsin kerran YouTubessa irlantilaisen näyttelijäkoomikko David Tynan O'Mahonyn *Vintage David Allenin* -sketsin, jossa leikiteltiin ovelasti katsojien yllättämällä. Päähenkilö kävelee kadulla ja huomaa setelin jääneen parkissa olevan auton renkaan alle. Hän yrittää napata setelin renkaan alta varovasti, jotta seteli ei repeäisi. Hän ei onnistu ja vaihtaa taktiikkaa. Hän päättää odottaa auton omistajan viereisessä kahvilassa. Hän asettuu istumaan ikkunapaikalle, jotta hänellä on suora näköyhteys seteliin. Kun lopulta omistaja saapuu, istuu autoonsa ja ajaa

tiehensä, päähenkilö ponnahtaa tuolistaan ylös ja säntää ulos, mutta niin tekevät kaikki muutkin kahvilassa olijat. (quisquose00 2011.) Mielestäni sketsi rikkoi oletukset ja onnistui täydellisesti yllättämään minut. Dialogia ei tarvinnut eikä jäänyt kaipaamaan.

4 Komediaa leikkausvaiheessa

Komedian tekijälle ei ole helppoa tietää, mikä on hauskaa ja mikä ei. Ajoitus ja rytmitys ovat koomikoille kenties tärkeimmät tehokeinot, samoin leikkaajalle. Vaikka komiikan tekeminen ei ole täysin leikkaaja vastuulla, sillä käsikirjoitus ja kuvasuunnitelma asettavat jo tietyt raamit työskentelylle, on hänen ratkaisullaan merkittävä vaikutus punchlinien onnistumisessa, selkeydessä ja toimivuudessa. Leikkaajan tehtävänä on komedian korostaminen ja kuvien rytmin säätely, jotta kuvien esitystapa palvelisi mahdollisimman hyvin punchlineja. Leikkauskohtien eli skarvien toimivuuden saa selville parhaiten kokeilemalla ne konkreettisesti editointiohjelmassa. Ohjaajan ja leikkaajan näkemykset saattavat kuitenkin erota toisistaan, joten leikkaaja ei voi yksin päättää kokonaan jälkitöistä. Ohjaaja viime kädessä päättää ratkaisut, jotka jäävät lopulliseen teokseen.

Elokuvan ollessa editointipöydällä käsikirjoitukseen ja kuvasuunnitelmiin sisällettyä komiikkaa voidaan korostaa muun muassa huojennusteoriaa noudattaen. Esimerkiksi vasta kohtauksen lopussa paljastettu kolmas henkilöahmo huoneessa tai vasta viime hetkellä paljastettu tapahtumapaikka yllättää katsojan ja laukaisee jännityksen. Leikkaaja kasvattaa jännitystä paljastamatta kuvilla liikaa sekä rakentamalla kohtausta kohti punchlinea kontekstiin sopivalla rytmillä.

Kohtauksen koomisuuteen vaikuttaa huomattavasti kuvakoon valinta. Laajassa kokokuvassa hahmo on kömpelömmän ja avuttomamman näköinen kuin esimerkiksi puolikuvassa, varsinkin jos kokokuvassa näkyy myös ympärillä olevat ulkopuoliset ja niin sanotusti normaalit hahmot tai hahmon toimintaan ristiriidassa oleva ympäristö. Muun muassa kala kuivalla maalla -alalaji sopii edellä mainittuun tilanteeseen.

Premiumbeat.com-sivustolla on artikkeli otsikolla *How To Edit Comedy Scenes for Maximum Laughs*, jonka on kirjoittanut palkittu ohjaaja-kuvaaja-leikkaaja Noam Kroll. Hän painottaa tekstissään juuri ajoitusta ja rytmiä (Kroll 2015). Pienikin turha tauko saattaa vesittää koko kohtauksen koomisuuden. Leikkaajan tulisi ymmärtää huumoria eli havaita myös kohtaukset, jotka eivät toimi tarkoin mietityistä suunnitelmista huolimatta.

As a comedy editor, it's your job above all else to be the authority on what's working and what's not. When things just aren't landing, you need to know when to cut or when to pad the scene. It's amazing how just a few extra frames added or trimmed can be the difference between a joke landing or not, so always stay sharp with regards to timing. (Kroll 2015)

Lisäksi Kroll kehottaa leikkaajia testaamaan kohtauksia koeyleisöllä ennen julkaisua. Toistojen vuoksi on mahdollista, että leikkaaja itse ohittaa huomaamattaan ratkaisevia ja tarvittavia tauon paikkoja kohtauksissa, jotka vasta koeyleisön reaktioista käy ilmi. Koeyleisö saattaa paljastaa elokuvasta muitakin uusia koomisia kohtia, joita leikkaaja ei tullut ajatelleeksikaan.

Kuvien ajoituksella tarkoitetaan muun muassa kohtauksessa olevien hahmojen reaktioiden ja vastareaktioiden leikkaamista oikeissa kohdissa. Lähikuvilla voidaan korostaa hahmojen mielenmaisemaa. Olen huomannut, kuinka hiljaisuuden käyttö esimerkiksi hämmentyneessä tilanteessa kahden hahmon välillä on suosittua monessa komediaelokuvassa. Kun kahden hahmon ajatusmaailmat eivät kohtaa, on se herkullinen hetki leikkaajalle. Hän voi korostaa sitä sekä viivyttää taukoa kiusallisen pitkäksi.

Kun musiikin ja leikkausrytmin sovittaa yhteen, syntyy huumoria. Edgar Wrightin ohjaamissa elokuvissa on omintakeinen tyyli käyttää musiikkia osana kohtauksien rytmiä ja punchlinien ajoituksia. Muun muassa Wrightin ohjaamassa *Shaun of Dead* -elokuvassa on muutamia kohtauksia leikattu musiikin rytmiin (Fischer 2015). Kuviin leikkaaminen ja niistä pois sekä hahmojen liikkeet osuvat musiikin iskuihin. Tällainen on harvinaisempaa komediaelokuvissa, joten kyseinen tyyli jo itsessään tekee Wrightin tuotannoista mielenkiintoisia ja humoristisia.

Mielestäni myös Wes Andersonin ohjaamat elokuvat onnistuvat joka kerta yllättämään omalaatuisella huumorillaan ja ennen kaikkea tuoden huumoria kamera-ääni- ja leikkaustyöskentelyllään. Vuonna 2021 julkaistu *The French Dispatch* -draamakomedia on loistava esimerkki komediasta, jossa muukin kuin vain dialogi naurattaa. Ensinnäkin kuvakulmat, kuvakoot ja kameran liikkeet noudattavat muun muassa huojennusteoriaa. Ne yllättävät ja tukevat kohtausten punchlineja. Äänillä elokuvaan on tuotu paljon tasoja. Kaikenlaiset tehosteäännet korostavat komiikkaa ja helpottavat ytimekkäiden ja ohimenevien punchlinien seuraamista. Leikkauksellisesti kohtausten rytmi on nopeatempoista ja eteenpäin menevää – huojennusteoria pääsee senkin osalta käyttöön. Lisäksi elokuvan komedialliset elementit leikkauksen osalta ovat muun muassa ajoitus, toisto ja yllätyksellisyys.

5 Jojo Rabbit -elokuva

Katsoin Taika Waititin *Jojo Rabbit* -sotakomedian, jossa kymmenenvuotias saksalainen Johannes “Jojo” Betzler (Roman Griffin Davis) seikkailee sodan keskellä. Elokuva pohjautuu Christine Leusensin vuonna 2008 julkaistuun *Caging Skies* -kirjaan. Waititi itse käsikirjoitti elokuvan kirjaa mukaillen ja voitti sillä parhaan sovitetun käsikirjoituksen Oscarin. Valitsin kyseisen elokuvan opinnäytetyöhöni, sillä muistan sen huumorin naurattaneen koko yleisöä elokuvasalissa, jossa kävin elokuvan nauttimassa. Otan selvää, mitä komedian teorioita ja elementtejä siinä käytetään.

Kuvio 1. Jojo keskellä II maailman sodan lopputaistelua. Kuvakaappaus elokuvasta Jojo Rabbit (Fox Searchlight Pictures / TSG Entertainment / Defender Films / Piki Films).

5.1 Jojo Rabbit -elokuvan synopsis

Elokvassa eletään toisen maailmansodan viimeisiä kuukausia. Nuori Jojo asuu natsi-Saksassa äitinsä Rosie Betzlerin kanssa hänen isänsä kuulemma taistellessa Italiassa. Jojo on yksi Hitler Youth -jäsen ja osallistuu Hitler-Jugendin koulutusleirille kaverinsa kanssa. Kaverinsa lisäksi Jojolla on mielikuvistusystävänä Adolf Hitler, joka kannustaa Jojoa arjessa ja vaikuttaa tämän päätöksiin. Eräänä koulutusleiripäivänä Jojo ajautuu tapaturmaan, jonka vuoksi hän joutuu parantelemaan haavojaan yksin kotona. Tämän seurauksena hän löytää ullakolta jotain sopimatonta. Hänelle selviää, että Jojon äiti onkin salaa natsivastainen ja piilottelee ullakollaan Elsa, juutalaistyttöä. Elsa kiristää Jojoa, ettei tämä paljastaisi kenellekään hänen piilopaikkaansa. Jojo kamppailee mielessään henkistä moraalitaistelua juutalaistytön ja saksalaisuutensa välissä, eikä Hitler-mielikuvitusystävä ainakaan selvennä hänen ajatuksiaan.

Kuvio 2. Jojon mielikuvitusystävä-Hitler seuraa Jojon ja tämän äidin kiivasta keskustelua ruokailun aikana. Kuvakaappaus elokuvasta *Jojo Rabbit* (Fox Searchlight Pictures / TSG Entertainment / Defender Films / Piki Films).

Komedian lisäksi *Jojo Rabbit* on sekoitus draama- ja sotaelokuvaa. Kenties päällimmäisenä elokuva on Hitler-parodia mustalla komedialla. Tähän asti natsi-Saksasta kertovat elokuvat ovat synkkiä, raakoja ja todentuntuksia, mutta Waititi päätti lähestyä aihetta huumorilla. Hän kertoo Sarah El-Mahmoudin haastattelussa Cinemablend.com -sivustolla halunneensa kertoa kaikille tutusta aiheesta uudella ja mielenkiintoisella tavalla:

My fear is that people are going to start getting numb to the story of what happened in World War II. And I think you have to find new and inventive ways of telling that story again and again. And I think using humor and satire and subverting the message is another way of keeping people interested. (El-Mahmoud 2019.)

5.2 Jojo Rabbit -elokuvan komedian elementit

Taika Waititin ohjatessa elokuvan voi jo päätellä, että elokuva on täynnä omaperäistä ja nerokasta huumoria. Komedialla elokuva saa ehdottomasti sen hahmoista. Itse Waititin näyttelemä Hitler-hahmo on yksi merkittävä ristiriitaa ja sitä kautta huumoria tuova elementti. Hahmo on nimittäin ystävällinen, hupsu sekä

ymmärtäväinen kaveri Jojolle. Koska oikeassa elämässä Hitler oli yksi julmimmista henkilöistä kautta historian, on Waititin tulkinta hahmosta erittäin koominen ja parodinen. Saim Cheeda kirjoittaa Screenrant.com -sivustolla, että tarinan edessä kohti loppua Hitler näytetään jo idiottina (Miyamoto 2021). Tämä kuvastaa sitä, kuinka sekava natsien ajattelutapa oli tuona aikana. Osalle elokuva ei varmasti ole komedia, sillä aihe saattaa olla erittäin läheinen ja sitä kautta pelottava ja jopa loukkaava.

Yksi huumoria tuova elementti on mielenkiintoinen näkökulma, josta katsottuna elokuvan tarinaa seurataan. Katsojat näkevät kaiken Jojon silmin. Pienen pojan näkökulmasta vakava aihe saa koomisia piirteitä, sillä Jojon ikäinen lapsi ei ole missään nimessä valmis niin henkisesti kuin fyysisestikään käsittelemään sotaa. Katsoja saattaa kokea empatiaa Jojoa ja muita lapsia kohtaan, mutta koska hahmot ovat reippaita ja älykkäitä, tarinassa on monta hellyttävän hauskaa kohtausta. Joissain kohtauksissa tuntuu aina ajoittain, että luvussa 3.1.5 mainitsemani kala kuivalla maalla -elementti toteutuu.

Jojo itse ei välttämättä ole katsojan mielestä koominen hahmo, vaan hänen tilanteensa ja tekonsa ovat koomisia hänen seikkaillessa keskellä sotaa ja joutuesaan tekemisiin natsi-Saksan poliittisen turvallisuuspoliisiorganisaation eli Gestapon agenttien kanssa.

Elokuvan alussa nähdään kohtaus, jossa Hitler-Jugendin koulutusleirin vetäjä Captain Klenzendorf (Sam Rockwell) tulee kuvaan ja syö omenaa (kinguyen90 2020). Hän pureskelee sitä suussaan pitkään, kunnes nostaa käden ja huutaa "*Heil Hitler*". Seuraavassa kuvassa nähdään iso joukko nuoria leiriläisiä, jotka nostavat myös kätensä ja vastaavat tervehdykseen. Ajoitus ja yllätyksellisyys tekee kyseisestä tilanteesta hauskan. Normaalisissa tilanteissa leirin vetäjä ei söisi rennosti omenaa muiden odotellessa häneltä puhetta. Tämän lisäksi kohtauksen alkaessa Klenzendorfin puolilähikuvalla, katsoja ei kenties odota leiriläisten läsnäoloa samassa tilassa. Muissakin kohtauksissa leikitellään paljonkin juuri ajoituksella, varsinkin kun kohtauksessa ovat Klenzendorf ja lapset. Klenzendorfin

lauseiden jälkeen seuraa usein hiljainen hetki, sillä lapset eivät joko ymmärrä hänen sanomisiaan tai eivät vain reagoi niihin millään tavalla. Kohtausten koomisuus korostuu, kun hiljaisia ja eleettömiä reaktiokuvia näytetään pitkään. Monissa kuvissa leiriläiset saattavat vain tuijottaa kokokuvassa kohti kameraa odottaen seuraavaa käskyä. Hiljaisuus ja odotus toimivat erittäin hyvin komedian lähteenä.

Kohtauksissa rikotaan paljon katsojan oletuksia. Vaikka katsoja tietää jo elokuvan ensimmäisistä kohtauksista, että Hitlerillä on tapana ilmaantua yllättäen kuvaan tai on niissä jo jonnekin piilotettuna, yllättää hän silti joka kerta. Kohtauksissa käytetään hyvin paljon panorointia, jotta saataisiin huumoria siitä, että Hitler on koko ajan ollut samassa tilassa. Muun muassa, kun Jojo on menossa juutalaistyttöön luokse ullakolle, hänet näytetään seisomassa huoneessa yksin, mutta hetken kuluttua Hitlerin ääni kuuluu ja kamera kääntyy hieman vasemmalle, jolloin katsoja näkee Hitlerin istumassa Jojon lähellä lehteä lukemassa.

Lisäksi kokokuvat korostavat koomisia tilanteita. Varsinkin lasten pituus suhteessa aikuisiin näyttää kokokuvissa erittäin hauskalta. Jojo on sympaattisen ja koomisen oloinen muiden hujoppien keskellä. Myös hahmojen asemoinnit kuvassa sekä kuvaan saapuminen ja siitä pois ovat tehty koomisesti. Usein hahmo kurkistaa seinän takaa ja ikään kuin saapuu vähitellen kohtaukseen. Hahmojen poistumisille on annettu oma aikansa ja ne ovat yllättäviäkin. Esimerkiksi Jojon mielikuvitusystävä-Hitler poistuu eräästä kohtauksesta hyppäämällä pää edellä Jojon huoneen ikkunan läpi.

Elokuvan kohtauksissa oli monia toistolla huumorisoituja kohtauksia. Esimerkiksi, kun Gestapon agentit saapuivat ilmoittamatta Jojon kotiin tarkistamaan, ettei talossa ollut yhtään juutalaista (Clip Clown 2018). Hahmot tekivät jokainen yksitellen toisilleen *Heil Hitler* -tervehdyksen useaan otteeseen. Aina uuden hahmon ilmaantuessa paikalle tervehdysrulljanssi alkoi. Leikkausratkaisu tuki kyseistä vitsiä, sillä kuvat vaihtelivat tervehtijästä toiseen nopeassa tahdissa. Kolmen kerran sääntö olisi tässä tapauksessa ollut kenties riittämätön. Liioiteltu ajankäyttö tervehdyksiin oli mielestäni erittäin hyvä ratkaisu.

Erilaiset montaasit toimivat usein komedioissa koomisina elementteinä. Leiriläisistä oli muutama montaasi, joissa he harjoittelivat sotaa varten. Montaasin kuvissa oli paljon yksityiskohtia ja vauhtia, joissa aina joku lapsista teki tehtävänsä muista erottuen ja hassusti. Montaaseja oli hälinästä huolimatta helppo seurata, sillä ongelma tai tapaturma tapahtui usein kuvan keskellä. Hidastettua kuvaa ei myöskään puuttunut Jojo Rabbitin kohtauksista. Sotatilanteessa, kevyen musiikin kera, hidastettu toiminta toi vakavaan tilanteeseen koomisuutta.

Kuvio 3. Jojon ystävä, Yorki, päästää ohjuksesta irti tervehtiäkseen Jojoa. Kuvakaappaus elokuvasta *Jojo Rabbit* (Fox Searchlight Pictures / TSG Entertainment / Defender Films / Piki Films).

6 The Loud Silence -lyhytelokuva

Teososana tein työryhmäni kanssa viisiminuuttisen lyhytelokuvan *The Loud Silence*. Pohtiessani teososani ideaa minulle oli selvää se, että haluan toteuttaa lyhytelokuvan ilman dialogia. Minua kiehtoi kokeilla onnistuisimmeko luomaan komediaa sanallistamatta punchlineja lainkaan. Käsikirjoitusvaiheessa tajusin, ettei se ainakaan helppoa ollut. Myös idean välittäminen muille oli haasteellista, sillä visuaalisten komediakohtien kirjoittaminen kaikkine vivahteineen tuntui monimutkaiselta.

Syy siihen, miksi käsikirjoitin dialogittoman komedian, on yksinkertaisesti se, että minua kiinnosti eleillä ja elokuvallisilla elementeillä luotu komedia. Pidän hahmojen välisistä sanailuista komedioissa, mutta välillä kiinnitän huomiota siihen, kuinka nauran paljon muullekin kuin vain näyttelijöiden verbaalisille sanailuille.

Vähäisten harjoitteluiden takia emme harjoitelleet hahmojen eleitä ja reaktioita juurikaan. Vasta myöhemmin tajusin, kuinka tärkeitä reaktiot ovatkaan. Ennen kuvauksia ajattelin, että lyhytelokuva ei kaivannut hahmojen ilmeitä sen koommin. Mutta kuvauksissa kävi ilmi, kuinka ne sopivatkin hyvin mukaan täydentämään komiikkaa. Kenties pelkäsin, että mikäli ohjaan näyttelijöitä reagoimaan hahmonsaa haasteisiin, lyhytelokuvasta tulisi helposti turhan slapstickin kaltainen kokonaisuus, ja haimme enemmänkin hillittyä komediaa.

Vallitsevan koronatilanteen vuoksi kasasimme pienen kuvausryhmän, johon kuului minun lisäksi tuottaja (Senni Rissanen), apulaistuottaja (Tiina Rahkola), kuvaaja (Juuso Koivisto), valaisija (Santtu Koivisto) ja kaksi näyttelijää (Ira Oinonen, Jere Virta). Onnistuimme kuvauksissa mielestäni erittäin hyvin. Meininki oli rento ja kaikki sujui ongelmitta. Ääniä emme tallentaneet kuvauksissa lainkaan, sillä teimme kaikki jälkituotantovaiheessa.

6.1 Synopsis

The Loud Silence sijoittuu esitystilanteeseen. Kaksi pariakrobaattia joutuu kipeään tilanteeseen yleisön edessä, kun yllättäen, kesken esityksen, taustamusiikki lakkaa soimasta. Parin täytyy tehdä nopeita ratkaisuja suoriutuakseen esiintymisestä kunnialla ja itsevarmoin ottein. Ainoa vaihtoehto tuntuu olevan eteenpäin meneminen ja musiikista itse vastaaminen. Fyysinen kunto on kovilla, mutta niin on myös henkinen heittäytyminen.

Kuvio 4. Sirkusartistit pohtivat mitä tehdä, kun esityksen taustamusiikki lakkaa yllättäen soimasta (Ira Oinonen, Jere Virta). *The Loud Silence*. Kuva: Juuso Koivisto.

6.2 Komedialliset alalajit ja elementit

Lyhytelokuvasta tuli sattumalta luvussa 3.1.1 mainittu anekdoottinen komedia eli tekijän kokemuksiin perustuva. Juttelimme näyttelijöiden kanssa kuvaustauolla heidän aikaisimmista esityksistään ja selvisi, että pääosissa oleville Iralle ja Jerelle oli todellisessa esiintymistilanteessa käynyt juuri lyhytelokuvassa olleen teknisen vian kaltainen tilanne. Kyseisenä esityspäivänä kylmä ilma häiritsi musiikin toistoa, jolloin koko heidän loppukoreografiansa oli haastavampi esittää. Esitys sujui kuitenkin itsevarmuudella loppuun asti, vaikka tilanne yllätti ja ennen kaikkea harmitti heitä.

Koska *The Loud Silence* toteutettiin ilman dialogia, oli huumorin pääpaino fyysisessä ja äänellisessä huumorissa. Jälkiäänitimme kaiken lyhytelokuvassa olevan äänen musiikkia lukuun ottamatta. Varsinkin miesesiintyjän hengitykset ja hyräily olivat tärkeitä tallentaa aidossa ympäristössä, joten äänitimme ne Santtu Koiviston kanssa äänitysstudioissa. Lyhytelokuvassa esiintyjien musiikki lakkaa, joten miesesiintyjä jatkaa hyräilyä siitä mihin musiikki jäi. Tarkoitus oli tehdä hyräilystä vaivalloisen ja autenttisen kuuloista, mutta ei liian ilmeistä ja liioittelevaa. Koivisto onnistui paremmin kuin hyvin ja saimme äänitettyä hengästyneen ja hyräilevän miehen äänen, joka mielestäni sopi mieshahmon habitukseen.

Musiikin keskeytyminen oli herkullinen tilanne käyttää hiljaisuutta ja kiusallisia yleisön ääniä komedian elementteinä. Pienetkin esiintyjien jalan, käsien ja vaatteiden liikkeet kuuluivat yleisölle kaikuvassa tilassa. Kiusallisen tilanteen vuoksi komediaa tuo myös luvussa 3.1.5 mainitsemani kala kuivalla maalla -elementti. Vaikka esiintyjät ovat varmasti varautuneet kaikenlaisiin vastoinkäymisiin, ei ongelmanratkaisukyky välttämättä ole yleisön edessä tehokkaimmillaan. Itsetietoisuus ja häpeän tunne kasvavat silmäparien katsellessa.

Edellisten komedian keinojen lisäksi lyhytelokuva sisältää hienovaraista liioittelua. Uskon, ettei oikeassa esitystilanteessa kukaan jatkaisi esitystään korvaamalla pysähtynyttä musiikkia hyräilyllään, varsinkaan fyysisen suorituksen aikana. Pyrimme tekemään *The Loud Silence* -lyhytelokuvasta tietyllä tavalla todentuntuisen, mutta mikä kuitenkin sisältää maltillista koomisuutta ja absurdiutta.

Kuvio 5. Sirkusartistit esittävät koreografiaansa (Ira Oinonen, Jere Virta). *The Loud Silence*. Kuva: Juuso Koivisto.

7 Pohdinta

Kirjoittaessani tätä opinnäytetyötä opin paljon komedian tehokeinoista. Sain työkaluja siihen, kuinka käsikirjoittaa esituotantovaiheessa huumoria laajemminkin kuin vain näyttelijöiden vuorosanoihin sekä myöskin siihen, kuinka komediaa rakennetaan leikkausvaiheessa. Huumorintaju on jokaisella ihmisellä henkilökohtainen, eikä voida olettaa, että sama vitsi naurattaisi jokaista katsojaa yhtä paljon.

Huumorintaju on sisäänrakennettu asenne nauraa toilailuille sekä oudoille ja yllättäville asioille.

Komediaelokuvien rakenne pohjautuu kolmeen teoriaan: inkongruenssiteoriaan, ylemmyysteoriaan ja huojennusteoriaan. Näiden teorioiden kautta voidaan analysoida jokainen komediaelokuva ja miettiä, miksi jokin kohtaus aiheuttaa katsojissa naurua. Inkongruenssiteorian mukaan katsoja näkee ristiriitaisuuksia, jotka pistävät naurattamaan absurdiudellaan ja keskenään epäsovivilla elementeillään. Ylemmyysteoria on karu, mutta paikkansapitävä. Nauramme hahmojen heikkouksille, tyhmyydelle ja kömpelyydelle joko myötähäpeästä tai muuten vaan. Se on fysiologinen ja sosiaalinen reaktio. Kun hahmo joutuu kaiken lisäksi epä mukavuusalueelleen, on koomisuus väistämättä taattu. Lisäksi samaistuttavat tilanteet huvittavat. Huojennusteoriassa katsojaa valmistellaan kohti punchlinea. Jännityksen nostattaminen ja katsojan harhaan johdattelu ovat olennainen osa kohtausta, jotta itse punchline olisi tarpeeksi yllättävä.

Elokuvagenrejen ja komedian alalajien sekoittelu mahdollistaa komediaelokuvakulttuurin monipuolisuuden ja jokaiselle katsojalle jotakin mieleistä. Uudenlaista huumoria on myös mahdollista keksiä, mutta siinä on se vaara, ettei yleisö ole valmis vastaanottamaan sitä ja se tarvitsee muutaman katselukerran toimiakseen. Nykypäivänä komediaa voi keksiä melkein mistä tahansa ja uusia komediatrendejä syntyy koko ajan. Muun muassa sosiaalinen media on osasyy tähän. Teknologian kehittyminen on luonut myös uusia vitsejä käsikirjoituksiin. Puhelimet, koneet ja kaikenlaiset muut laitteet tuovat hauskaa sisältöä ja samaistuttavia kummelluksia. Komedian elementtien avulla kohtauksen huumoria saadaan korostettua ja tehostettua, myös jälkituotantovaiheessa. Leikkaajalla on merkittävä rooli punchlinien toimivuudessa. Ajoitus, rytmi, toisto ja yllätyksellisyys ovat muutamia hyviä komedian tehokeinoja, joilla leikkaaja rakentaa kohtaukseen lisää koomisuutta.

Moni meistä on kasvanut sarjakuvien ja animaatioiden äärellä, joiden kautta olemme oppineet nauramaan hauskoille tilanteille. Ymmärrämme myös, milloin ja missä ei ole soveliaista nauraa. Se on myös yksi asia, joka naurattaa: sääntöjen

rikkominen. Koomisuutta tuo se, kun hahmolle tapahtuu jotain paikassa, jossa se ei ole optimaalisinta. Muun muassa päähenkilön ajauduttua kiusalliseen tilanteeseen on se usein myötähäpeällistä, mutta samalla huvittavaa.

Huumori on aina hyvin subjektiivinen kokemus. Vaikka nauraisimme samaan aikaan, ei ole selvää, naurammeko täsmälleen samalle asialle. Eri kulttuureissa, ikäryhmissä ja aikakausissa nauretaan eri asioille. Se, mikä oli isovanhempiemme nuoruudessa ratkiriemukas ilmiö, ei välttämättä herätä enää nykyajan ihmisessä huvittuneisuutta. Ihmiset eivät pidä enää samoja asioita hauskoina, kuin esimerkiksi 500 vuotta sitten, tai puhumattakaan 1000 vuodesta. Pelottaa myös ajatella, minkälainen huumori ihmisillä on vuonna 3022.

Lisäksi ihmisten arvomaailma on mullistunut viime vuosina kiihtyvää vauhtia toisia arvostavampaan suuntaan. Olemme tiedostavampia ja sitä myötä myös haavoittuvaisempia kuin ennen, joten vitsailla ei sovi aivan mistä tahansa. Musta komedia ja tragikomedialla eivät ole huono asia, mutta ne eivät vain uppoa kaikille. Hyvän maun raja on veteen piirretty viiva, sillä on olemassa asioita, joista kaikki eivät halua vitsailla. Esimerkiksi kuluvana vuonna 2022 Venäjän hyökättyä Ukrainaan olisi kohtuutonta ja epäkunnioittavaa vitsailla Itä-Euroopan tilanteesta rennoin ottein – varsinkin nyt, kun asia on vielä suhteellisen tuore. Huumorin tekeminen on haastava laji, mutta mielestäni siinä voi kehittyä vain tekemällä ja katsomalla sitä. Tärkeintä on mielestäni se, että komedian kautta katsoja ja kuulija pääsee matkustamaan hetkeksi realismin ulkopuolelle.

Lähteet

Aristoteles 1997. Runousoppi 1447a–1462b (suom. Paavo Hohti). Tallinna: Gaudeamus Oy.

Bugsy Power 2007. Ministry of Silly Walks - Monty Python's Flying Circus - S02E01. Youtube-kanava 7.3.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=HHFuTpVvRCI> (Katsottu 20.2.2022).

Cheeda, Saim 2019. Jojo Rabbit: 5 Ways It's Offensive (& 5 Ways It's Hilarious). <https://screenrant.com/jojo-rabbit-taika-waititi-offensive-hilarious-debate/> (luettu 26.2.2022).

Cills, Hazel 2015. Punch-Drunk Laughs: Kristen Wiig and the Art of Comedians Going Dramatic. <https://grantland.com/hollywood-prospectus/punch-drunk-laughs-kristen-wiig-and-the-art-of-comedians-going-dramatic/> (luettu 1.3.2022).

Clip Clown 2018. Jojo Rabbit / Gestapo Scene (Heil Hitler). Youtube-kanava 6.2.2020. https://www.youtube.com/watch?v=EyF_XafkUCk (Katsottu 24.3.2022).

Gupta, Pradeep 2018. A Peep Into Life Of A Stand-up Comedian - Punit Pania. <https://desireflections.blogspot.com/2018/05/a-peep-into-life-of-stand-up-comedian.html> (luettu 2.2.2022).

El-Mahmoud, Sarah 2019. Taika Waititi Explains Why Jojo Rabbit Uses Comedy To Tell The Story Of World War II. <https://www.cinema-blend.com/news/2482893/taika-waititi-explains-why-jojo-rabbit-uses-comedy-to-tell-the-story-of-world-war-ii> (luettu 20.2.2022).

el toro 2014. Monty Python - The Black Knight - Tis But A Scratch. Youtube-kanava 28.11.2014. <https://www.youtube.com/watch?v=ZmlnxbvICs> (Katsottu 17.3.2022).

Heidi Fischer 2011. Examples of Music in Edgar Wright Films. Youtube-kanava 29.8.2015 <https://www.youtube.com/watch?v=DvDZIYuoNxs> (Katsottu 19.3.2022).

HenawyEN 2010. The Pink Panther 2 - The Pope Scene. Youtube-kanava 7.9.2010. <https://www.youtube.com/watch?v=aBWpFeEaHLO> (Katsottu 14.3.2022).

Hietalahti, Jarno 2018. Huumorin ja naurun filosofia. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Holley, Kelley 2021. The Characteristics of Comedy Genre. <https://study.com/learn/lesson/comedy-genre-characteristics.html> (luettu 1.3.2022).

Kench, Sam 2021. What is Slapstick Comedy — Movie Genres Explained. <https://www.studiobinder.com/blog/what-is-slapstick-comedy-definition/> (luettu 22.2.2022).

kinguyen90 2010. Jojo Rabbit Intro - Captain "K". Youtube-kanava 1.4.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=u9wZ8HutKW0> (Katsottu 20.3.2022).

Kroll, Noam 2015. How To Edit Comedy Scenes for Maximum Laughs. <https://www.premiumbeat.com/blog/how-to-edit-comedy-scenes-for-maximum-laughs/> (luettu 20.2.2022).

Leslie Hoffman 2014. Leslie Hoffman Naked Gun Queen Elizabeth. Youtube-kanava 11.7.2014. <https://www.youtube.com/watch?v=cWO7QAOnOJU> (Katsottu 14.3.2022).

McNerney, Sam 2012. The Science of Expectation: Using Humor To Understand Creativity. <https://bigthink.com/articles/the-science-of-expectation-using-humor-to-understand-creativity/> (luettu 6.3.2022).

Miyamoto, Ken 2021. 10 Styles of Comedy Screenwriters Can Master. <https://screencraft.org/blog/10-styles-of-comedy-screenwriters-can-master/> (luettu 18.2.2022).

Nash Information Services, LLC 2021. Market Share for Each Genre in 2021 <https://www.the-numbers.com/market/2021/genres> (luettu 15.2.2022).

Porras, Joonatan 2022. Arvostelu: Don't Look Up (2021). <https://elokuvantai-kaa.blogspot.com/2022/02/arvostelu-dont-look-up-2021.html> (luettu 25.2.2022)

primeHeretic 2009. Monty Python and the Holy Grail - Knight Running. Youtube-kanava 23.9.2016. <https://www.youtube.com/watch?v=XslcgQJMZaY> (Katsottu 18.3.2022).

Public Domain Movies 2010. Les frères Lumière - L'Arroseur arrosé (1895). Youtube-kanava. 29.11.2016. https://www.youtube.com/watch?v=s_vGEbwUWQ0 (Katsottu 16.3.2022).

quisquose00 2011. Dave Allen At Large - £10 Note Stuck Under Car Tyre. Youtube-kanava 4.11.2011. <https://www.youtube.com/watch?v=sA-iF45pOll> (Katsottu 18.3.2022).

Screen Bites 2010. Rowan Atkinson Chair Scene | Johnny English Reborn | Screen Bites. Youtube-kanava 18.12.2013. https://www.youtube.com/watch?v=EbNP_zR1xjl (Katsottu 17.3.2022).

Vincent Yerna 2009. Magoo Poulet. Youtube-kanava 28.5.2015. <https://www.youtube.com/watch?v=28roYwKyXrY> (Katsottu 17.3.2022).

Wikipedia 2009. Chaplinin poika. https://fi.wikipedia.org/wiki/Chaplinin_poika (luettu 7.4.2022).

Wikipedia 2021. Huumori. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Huumori> (luettu 14.2.2022).

Wikipedia 2022. Parodia. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Parodia> (luettu 25.2.2022).

Witty Companion Team 2021. What is Dry Humor? – The Ultimate Guide to Deadpan Comedy. <https://wittycompanion.com/what-is-dry-humor/> (luettu 2.3.2022).

White, Glyn 2017. Laughing Matters: Understanding Film, Television and Radio Comedy. Manchester: Manchester University Press.

Yle Areena 2005. Siskonpeti kausi 2: Musta silmä. Youtube-kanava 19.1.2016. <https://www.youtube.com/watch?v=Yd93hRINSpw> (Katsottu 17.3.2022).

Entertainism 2022. Know the Rule of Three in Comedy and Stun Everyone With Your Wit. <https://entertainism.com/rule-of-three-in-comedy> (luettu 6.3.2022).

Elokuvat

Armomurhaaja (Armomurhaaja). 2017. Käsikirjoitus Teemu Nikki. Ohjaus Teemu Nikki. Suomi: It's Alive Films. 85 min.

Chaplinin poika (The Kid). Käsikirjoitus Charles Chaplin. Ohjaus Charles Chaplin. 1921. Yhdysvallat: Charles Chaplin Productions. 68 min.

Don't Look Up (Don't Look Up). 2021. Käsikirjoitus Adam McKay. Ohjaus Adam McKay. Yhdysvallat: Hyperobject Industries, Dead Clown Productions / Adam McKay, Kevin J. Messick. 145 min.

Jojo Rabbit (Jojo Rabbit). 2019. Käsikirjoitus Taika Waititi. Ohjaus Taika Waititi. Yhdysvallat: Fox Searchlight Pictures / TSG Entertainment / Defender Films / Piki Films. 108 min.

Lady Bird (Lady Bird). 2017. Käsikirjoitus Greta Gerwig. Ohjaus Greta Gerwig. Yhdysvallat: IAC Films (presents), Scott Rudin Productions, Entertainment 360 / Scott Rudin, Eli Bush, Evelyn O'Neill. 94 min.

Monty Pythonin hullu maailma (Monty Python and the Holy Grail). 1975. Käsikirjoitus John Cleese, Terry Gilliam, Eric Idle, Graham Chapman, Terry Jones ja Michael Palin. Ohjaus Terry Gilliam ja Terry Jones. Iso-Britannia: Michael White, National Film Trustee Co., Python (Monty) / Mark Forstater, Michael White. 91 min.

Päiväni murmelina (Groundhog Day). 1993. Käsikirjoitus Harold Ramis, Danny Rubin. Ohjaus Harold Ramis. Yhdysvallat: Columbia Pictures. 101 min.

The Change-Up (The Change-Up) 2011. Käsikirjoitus Jon Lucas, Scott Moore. Ohjaus David Dobkin. Yhdysvallat: Universal Pictures / Relativity Media / Original Film / Big Kid Pictures. 112 min.

The French Dispatch (The French Dispatch). 2021. Käsikirjoitus Wes Anderson. Ohjaus Wes Anderson. Yhdysvallat, Saksa, Ranska, Iso-Britannia: Studio Babelsberg / American Empirical Pictures / Indian Paintbrush. 108 min.

Truman show (The Truman Show). 1998. Käsikirjoitus Andrew Niccol. Ohjaus Peter Weir. Yhdysvallat: Scott Rudin Productions. 103 min.

Unohdetut kuvat (Forgotten Silver). 1995. Käsikirjoitus Peter Jackson, Costa Botes. Ohjaus Costa Botes, Peter Jackson. Uusi-Seelanti: WingNut Films. 53 min.

What We Do in the Shadows (What We Do in the Shadows). 2014. Käsikirjoitus Taika Waititi, Jemaine Clement. Ohjaus Jemaine Clement, Taika Waititi. Yhdysvallat: Resnick Interactive Development Unison Films / Defender Films New Zealand Film Commission. 86 min.

Yksin kotona (Home Alone). 1990. Käsikirjoitus John Hughes. Ohjaus Chris Columbus. Yhdysvallat: Hughes Entertainment. 103 min.

40 v. ja neitsyt (The 40 Year Old Virgin). 2005. Käsikirjoitus Judd Apatow, Steve Carell. Ohjaus Judd Apatow. Yhdysvallat: Universal Pictures / Apatow Productions. 116 min.